

Поляков Р. Б.,
PhD in Law, докторант
Запорізького національного університету

ПІДСУМКОВЕ ЗАСІДАННЯ СУДУ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО (НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ)

Анотація. Дана наукова стаття присвячена проблемним питанням правового регулювання підсумкового засідання суду у справі про банкрутство (неплатоспроможність).

Актуальність теми обумовлена значними для боржника наслідками, які за результатами проведення підсумкового судового засідання визначатимуть подальшу правову долю неплатоспроможного суб'єкта, аж до його ліквідації з реалізацією активів у примусовому порядку.

Автором розкрито сутність та ознаки підсумкового засідання у справі про банкрутство (неплатоспроможність), виявлено проблемні питання, що виникають у правозастосовних органів на цьому етапі процедури банкрутства, та вироблено пропозиції щодо удосконалення законодавства України в цій частині.

Зокрема, автором доведено, що на початковому етапі законодавство про банкрутство в незалежній Україні не передбачало обов'язкового проведення судового засідання, де вирішувалася правова доля боржника, спочатку таку обов'язковість виробила судова практика, а згодом передбачив Закон про банкрутство в редакції 1999 року. Назва «підсумкове засідання суду» та порядок його проведення були закріплені в Законі про банкрутство в редакції 2011 року. Подальші зміни законодавства про банкрутство в редакції Кодексу України з процедур банкрутства 2018 року торкнулися підсумкового засідання лише стосовно дискреції суду.

Окрім того, автором виявлено подібність підсумкового засідання у процедурі банкрутства і засідання суду в позовному провадженні та відмінності між ними; обґрунтовано, що в підсумковому засіданні не вирішується спір по суті, а встановлюється наявність чи відсутність у боржника ознак банкрутства або перешкод щодо руху справи; сформульовано поняття підсумкового засідання як судового засідання, на якому суд здійснює правосуддя з обмеженим судовим розсудом шляхом диференційованого дослідження письмових доказів стосовно фінансово-господарського стану боржника на предмет встановлення наявності або відсутності в нього ознак банкрутства або перешкод щодо руху справи з подальшим прийняттям ухвали або постанови суду.

Автором доведено, що судова практика Верховного Суду не завжди враховує завдання, які законодавець ставить перед судом у підсумковому судовому засіданні, зокрема, не вбачає різниці між неплатоспроможністю та неоплатністю, однак категорія неплатоспроможності як передумова неоплатності використовується на етапі підготовчого засідання при відкритті справи про банкрутство, а неоплатність є однією з ознак банкрутства та, відповідно, підлягає встановленню судом саме в підсумковому судовому засіданні для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (санації чи ліквідації).

Аргументовано автором також те, що у випадках, коли в юридичної особи – боржника відсутні ознаки банкрутства, а граничний строк процедури розпорядження майном закінчився, то суд повинен закрити справу про банкрутство.

І, насамкінець, аналізуючи процедуру неплатоспроможності фізичних осіб, автором обґрунтовано, що при вирішенні питання щодо переходу до наступної судової процедури суд у підсумковому засіданні оцінює дії фізичної особи – боржника крізь призму добросовісної його поведінки як до, так і після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, адже тільки добросовісний боржник має право претендувати на пільги, які надає законодавець у процедурі неплатоспроможності, а щодо недобросовісного боржника провадження у справі про неплатоспроможність повинно бути закрито. При цьому, оскільки особливість провадження у справах про неплатоспроможність проявляється в можливості боржника, використовуючи як наявне в нього майно, так і свою трудову правосуб'єктність, погасити борги перед кредиторами, то процедура погашення боргів має носити виключний характер, надаючи пріоритет плановій реструктуризації.

Ключові слова: банкрутство, неплатоспроможність, неоплатність, господарський процес, боржник, підсумкове судове засідання.

Polyakov R. B. Final hearings in the bankruptcy (insolvency) case

Abstract. This scientific article is devoted to problematic issues of legal regulation of the final hearings in the bankruptcy (insolvency) case.

The actuality of the topic is conditioned by the significant consequences for the debtor, which will determine the further legal fate of the insolvent entity based on the results of the final court hearings, up to its liquidation with the assets' realization in a compulsory manner.

The author revealed the essence and features of the final hearings in the bankruptcy (insolvency) case, identified problematic issues that arise for law enforcement bodies at this stage of the bankruptcy procedure, and made proposals for improving the legislation of Ukraine in this part.

In particular, the author proved that at the initial stage, the legislation on bankruptcy in independent Ukraine did not provide the mandatory holding of a court session where the legal fate of the debtor would be decided, at first such an obligation was developed by judicial practice, and later by the Law on Bankruptcy in the version of 1999, the name the final hearings of the court and the procedure for its conduction were established by the Bankruptcy Law in the 2011 version, further changes to the bankruptcy legislation in the 2018 version of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures affected the final hearings only in relation to the discretion of the court.

In addition, the author identified similarities and differences between the final hearings in the bankruptcy procedure and the court session in the regular trial; it is substantiated that the final hearings does not resolve the dispute on the merits, but the presence or absence of the debtor's signs of bankruptcy or obstacles to the progress of the case will be established, and the concept of the final hearings is formulated as a court session at which the court administers justice with limited judicial discretion through a differentiated study of written documents evidence regarding the financial and economic condition of the debtor for the purpose of establishing the presence or absence of signs of bankruptcy or obstacles to the progress of the case with the subsequent resolution of a decision or court order.

The author proved that the judicial practice of the Supreme Court does not always take into account the tasks that the legislator sets before the court in the final hearings, in particular, the Supreme Court does not see the difference between insolvency and non-payment of the debtor, because the category of payment inability as a prerequisite for non-payment is used at the stage of the preparatory hearings when opening a bankruptcy case, when a non-payment is one of the signs of bankruptcy and, accordingly, must be established by the court precisely at the final court hearings to resolve the issue of transition to the next court procedure (rehabilitation or liquidation).

The author also argued that in cases where there are no signs of bankruptcy of the debtor's legal entity, and the deadline for the property disposal procedure has passed, the court should close the bankruptcy case.

And, finally, analyzing the insolvency procedure of natural persons, the author substantiates that when deciding on the transition to the next court procedure, the court in the final hearings evaluates the actions of the natural person of the debtor everywhere through the prism of his bona fide behavior both before and upon the commencement of insolvency proceedings, since only a bona fide debtor is entitled to the benefits provided by the legislator in the insolvency procedure, and the insolvency proceedings should be terminated in relation to a male fide debtor. At the same time, since the peculiarity of proceedings in insolvency cases is manifested in the debtor's ability to pay off debts to creditors using both his existing property and his legal personality, the debt repayment procedure should be of an exclusive nature, giving priority to planned restructuring.

Key words: *bankruptcy, insolvency, non-payment, commercial process, debtor, final hearings.*

Вступ. Підсумкове судове засідання є важливим етапом процедури банкрутства. На цьому засіданні оцінюються всі попередні дії учасників справи та суду. До дня судового засідання вже сформовані актив і пасив боржника, утворені представницькі органи кредиторів (загальні збори та комітет) і підготовлені їхні думки щодо подальшої долі боржника.

За результатами засідання ухвалюється рішення про подальший рух справи шляхом переходу до наступної судової процедури (санації чи ліквідації) або за наявності певних обставин закривається провадження у справі про банкрутство.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що матеріальні та процесуальні питання процедури банкрутства (неплатоспроможності) були предметом дослідження таких науковців та практиків, як А. Бутирський, І. Бутирська, Б. Поляков, В. Радзивілюк, та інших. Проте процесуальним проблемам, які виникають у підсумковому засіданні у справі про банкрутство, в науковій літературі, на жаль, приділено недостатньо уваги, що обумовлює необхідність проведення цього дослідження.

Метою статті є розкриття сутності та ознак підсумкового засідання у справі про банкрутство (неплатоспроможність), виявлення

проблемних питань, що виникають у правозастосовних органах на цьому етапі процедури банкрутства, та вироблення пропозицій щодо удосконалення законодавства України в цій частині.

Виклад основного матеріалу. Історія судового засідання, за підсумками якого вирішується доля боржника, бере свій початок у незалежній Україні від Закону України «Про банкрутство» в редакції 1992 року [1]. Тоді проведення такого засідання хоча прямо і не передбачалося законом, але водночас припускалося.

Так, ураховуючи статті 12, 13 Закону про банкрутство в редакції 1992 року, суд після розгляду майнових вимог кредиторів, формування загальних зборів (комітету) кредиторів та наявності пропозицій санаторів ухвалював рішення або про припинення справи у зв'язку із затвердженням умов санації, або визнавав боржника банкрутом з огляду на відсутність осіб, які бажають фінансово оздоровити підприємство, чи згоду кредиторів на умови проведення санації.

Незважаючи на те, що судова практика вже йшла шляхом обов'язкового проведення судового засідання, де затверджувалися умови санації або боржник визнавався банкрутом, у Роз'ясненнях «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство»» від 18 листопада 1997 року № 02-5/444 Вищий арбітражний суд України [2] про це нічого не зазначав.

Закон про банкрутство в редакції 1999 року [3] вперше ввів у юридичний обіг категорію «судове засідання», на якому вирішувалася подальша доля боржника у вигляді переходу в інші судові процедури: санації чи ліквідації, або взагалі припинялося провадження у справі.

При цьому таке засідання проводилося не пізніше 6 місяців із дня проведення підготовчого засідання (частина 11 статті 11 Закону про банкрутство в редакції 1999 року).

На жаль, закон не передбачав порядку проведення такого засідання, що призводило до труднощів під час розгляду справ про банкрутство.

Кредитори тривалий час не могли визначитися з вибором судової процедури, а госпо-

дарський суд не міг вплинути на це. До того ж у суду тоді не було дискреції щодо самостійного вибору жодної процедури.

Із цього приводу Б. М. Поляков свого часу зазначав, що «пріоритет вибору реабілітаційної (санації, – прим. авт.) або ліквідаційної процедури повинен належати господарському суду. Суд не повинен бути пов'язаний виключно думкою комітету кредиторів. Тільки на основі всебічного аналізу фінансового, господарського та майнового стану боржника суд повинен вирішувати питання про застосування санації або ліквідації суб'єкта господарювання» [4, с. 130].

При цьому Б. М. Поляков пропонував доповнити Закон про банкрутство статтею про закінчення процедури розпорядження майном, де регламентувався б порядок проведення судового засідання та, відповідно, повноваження або дискреція суду щодо вибору наступних процедур банкрутства боржника [4, с. 323].

Слід зауважити, що термін «підсумкове судове засідання» був введений у науковий обіг тим же Б. М. Поляковим [5, с. 76, 110], а згодом цей термін почала застосовувати судова практика з огляду на його зручність у використанні та, відповідно, відмежування від інших видів засідань у процедурі розпорядження майном: підготовчого і попереднього. Більше того, в подальшому судова практика також почала виробляти й завдання та дискрецію суду в підсумковому судовому засіданні [6].

Коли настав час нової редакції Закону про банкрутство від 22 грудня 2011 року [7], то для підсумкового засідання з тією ж назвою, звісно, місце вже знайшлося. Це була стаття 27, яка якраз і була присвячена закінченню процедури розпорядження майном. Вказана стаття містила дискрецію суду в підсумковому засіданні. Варто зазначити, що закон давав суду право за наявності певних обставин самостійно ухвалювати рішення щодо подальшої долі боржника, навіть не рахуючись із думкою зборів кредиторів. При цьому введення процедури санації було більш пріоритетним, ніж ліквідація.

Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року [8] (далі – КзПБ) загалом

зберіг редакцію вказаної норми, за винятком того, що прибрав із дискреції суду право на самостійне введення процедури санації.

Як справедливо зазначила професор В. Радзивілюк, зміни в соціально-економічному житті, законодавстві, правозастосовній практиці потребують подальшого заповнення наявних прогалин і недоліків, комплексного та системного дослідження специфіки провадження у справах про банкрутство [9, с. 102].

У підсумковому судовому засіданні має місце правозастосовна діяльність. І, як зауважує О. Копитова, судове правозастосування є одним із найважливіших різновидів форм реалізації права, йому (окрім індивідуальних особливостей) властиві загальні ознаки державного правозастосування. Зазвичай судове правозастосування є останньою стадією механізму правового регулювання, коли до участі осіб у суспільних відносинах залучається спеціальний уповноважений суд [10, с. 193].

Дійсно, процедура банкрутства хоч і здійснюється сторонами переважно самостійно, однак на певних етапах цього процесу включається суд. Здійснюючи правозастосовну діяльність, суд надає правову оцінку всім попереднім діям учасників процесу. Особливо це простежується в підсумковому судовому засіданні.

Що ж сьогодні являє собою підсумкове судове засідання та які завдання перед ним ставить законодавець?

Перш за все, виходячи з назви, саме засідання відображає ніби завершальний етап усіх раніше проведених судових засідань. Якщо, скажімо, на підготовчому засіданні вирішувалося питання про відкриття справи про банкрутство та, відповідно, ставилися завдання щодо подальших процесуальних дій (оприлюднення оголошення про відкриття провадження, надання відомостей про результати розгляду вимог кредиторів, проведення інвентаризації майна боржника тощо (частини 8, 9 статті 39 КзПБ)), то в попередньому засіданні формується пасив боржника та ставляться остаточні завдання щодо формування колективної думки кредиторів стосовно подальшої долі боржника.

Основна ж мета підсумкового засідання закріплена в частині 1 статті 49 КзПБ та прак-

тично, за винятком, що стосується мирової угоди, не змінилася порівняно з попередньою редакцією Закону про банкрутство в редакції від 22 грудня 2011 року. Як зазначалося вище, на цьому засіданні здійснюється перехід до наступних судових процедур, тільки вже санації та ліквідації, або закривається провадження у справі.

На жаль, стаття 49 КзПБ не дає чіткої відповіді щодо завдань, які повинен вирішувати суд на підсумковому засіданні. Разом із тим цю проблему почала розв'язувати судова практика.

Перш ніж звернутися до судової практики, слід провести системний аналіз статей 39, 44, 47, 48 КзПБ, який дасть можливість дійти висновку щодо самих завдань, які ставляться перед судом на вказаному засіданні. Вони залежать від цілей, що переслідують сторони справи про банкрутство: боржник і кредитори. Це санація, ліквідація та закриття справи.

Водночас є завдання, які носять універсальний характер і співвідносяться з усіма цілями, що ставлять перед собою сторони справи, та мають бути вирішені до початку підсумкового судового засідання.

Розберемо ці загальні завдання більш детально.

Загальні завдання спрямовані на діагностику фінансового, майнового та господарського стану боржника. Іншими словами, вирішення таких завдань дасть змогу суду до моменту підсумкового засідання окреслити зрозумілу, чітку картину реального стану справ у боржника. Загальними завданнями є такі:

1) формування пасиву боржника. Воно здійснюється за допомогою ведення арбітражним керуючим реєстру вимог кредиторів на підставі судових рішень, якими визнано такі вимоги судом;

2) формування активу боржника. Здійснюється за допомогою проведення арбітражним керуючим інвентаризації майна, а також аналізу фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності, становища на ринках боржника.

Факультативним завданням, яке певною мірою охоплює загальні та особливі завдання, є формування представницьких органів кредиторів (загальні збори та комітет), мета

яких полягає в розробці загальної або єдиної думки щодо подальшої долі боржника.

Реалізується це завдання шляхом проведення розпорядником майна перших загальних зборів кредиторів. Протокольне рішення зборів кредиторів про утворення комітету кредиторів передається розпорядником майна до суду (частини 1, 2, 6, 7 статті 48 КзПБ).

Далі розберемо особливі завдання.

Особливі завдання спрямовані на досягнення цілей, які переслідують сторони справи. Вирішення таких завдань до дня підсумкового засідання дає змогу суду з'ясувати волевиявлення сторін щодо вибору конкретної судової процедури або закриття справи про банкрутство.

Процедура санації.

1. Підготовка розпорядником майна разом із боржником плану санації.

2. Схвалення плану санації зборами кредиторів.

3. Погодження плану санації забезпеченими кредиторами.

4. Направлення до суду зборами кредиторів клопотання про введення процедури санації та затвердження плану санації (частина 2 статті 49 КзПБ).

Процедура ліквідації.

1. Ухвалення зборами кредиторів рішення про визнання боржника банкрутом.

2. Направлення до суду зборами кредиторів клопотання про визнання боржника банкрутом та введення процедури ліквідації (частина 2 статті 49 КзПБ).

Закриття справи про банкрутство.

Загальні підстави (пункти 1, 2, 4, 9, 12, 13 частини 1 статті 90 КзПБ):

1) звернення до суду сторін, розпорядника майна або іншого учасника справи з клопотанням про закриття справи про банкрутство.

Спеціальні підстави:

1) погашення всіх вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів (пункт 5 частини 1 статті 90 КзПБ):

а) звернення до суду з клопотанням про закриття справи про банкрутство сторін, розпорядника майна, зборів кредиторів або іншого учасника справи;

2) незвернення до суду кредиторів після оприлюднення оголошення про відкриття

справи про банкрутство, ініційованої за заявою боржника (пункт 8 частини 1 статті 90 КзПБ):

а) звернення до суду боржника, розпорядника майна або учасника справи з клопотанням про закриття справи про банкрутство;

3) у випадку невстановлення судом ознак неплатоспроможності боржника (пункт 10 частини 1 статті 90 КзПБ):

а) звернення до суду сторін, розпорядника майна, учасника справи з клопотанням про закриття справи про банкрутство;

4) у випадку укладення мирової угоди між боржником та всіма конкурсними і забезпеченими кредиторами згідно зі статтею 192 Господарського процесуального кодексу України (пункт 11 частини 1 статті 90 КзПБ):

а) звернення до суду розпорядника майна, сторони з клопотанням про закриття справи про банкрутство.

Таким чином, до дня підсумкового судового засідання до суду мають бути подані документи, що підтверджують вирішення загальних, особливих та факультативних завдань. Це: реєстр вимог кредиторів; звіти про проведення інвентаризації та про фінансово-майновий стан боржника; протокол зборів кредиторів про формування комітету кредиторів; клопотання зацікавленого учасника з відповідними додатками (план санації, протокол зборів кредиторів, мирового угода, докази оплати боргу тощо) щодо правової долі боржника.

Відсутність таких документів, за деякими винятками (наприклад, за відсутності кредиторів) не дає суду права на проведення підсумкового судового засідання.

Слід зазначити, що процедура підсумкового судового засідання у справі про банкрутство має деякі подібні риси із засіданням суду в позовному провадженні.

Перш за все проведенню підсумкового засідання, як і засідання в позовному провадженні, обов'язково передують підготовчі заходи. Вони здійснюються за допомогою додаткових судових засідань, де створюються необхідні умови або усуваються перешкоди для подальшого судового розгляду. В процедурі банкрутства це підготовче та попереднє засідання, а в позовному провадженні – підготовче.

У підсумковому засіданні також має місце здійснення правосуддя з обов'язковим застосуванням таких принципів господарського процесу, як змагальність, диспозитивність, пропорційність, та за його результатами ухвалюється судові рішення.

Водночас підсумкове судові засідання має ознаки, які характеризують особливості процедури банкрутства і тим самим відрізняють його від судового засідання в позовному провадженні.

1. У підсумковому засіданні не вирішується спір по суті, а встановлюються наявність чи відсутність у боржника ознак банкрутства або перешкод щодо руху справи. У позовному провадженні, як зазначає В. П. Феннич, розгляд справи по суті відбувається у формі судового засідання, де розгляд справи по суті, тобто певна сукупність процесуальних дій, є змістом цієї стадії, а саме судові засідання – процесуальною формою цієї стадії. Таке співвідношення між судовим засіданням та розглядом справи по суті показує, що одне без одного існувати не можуть [11].

У процедурі банкрутства спір як такий не є об'єктом провадження. Тут має місце врегулювання проблеми неплатоспроможності чи зупинення платежів боржником. Тому розгляд справи по суті, що має місце в судовому засіданні позовного провадження, спрямований не на те, щоб відновити платоспроможність або платежі боржника, призупинені в силу його стійкого скрутного фінансового стану, а щоб вирішити спір по суті. При цьому сам спір може також стосуватися неплатежу боржника, з тією лише різницею, що останній не бажає погасити борг, оскільки має заперечення щодо самого права кредитора. Тому законодавець диференціює процеси, називаючи один процедурою банкрутства, а інший позовним провадженням. Таким чином, у процедурі банкрутства судові засідання, яке має назву «підсумкове», ставить своєю основною метою розв'язати проблему неплатоспроможності боржника, а в позовному провадженні, навпаки, в судовому засіданні справа розглядається з метою вирішити спір по суті.

Хоча законодавець, ураховуючи частину 1 статті 49 КзПБ, ставить основною метою підсумкового судового засідання перехід до

наступної судової процедури або закриття справи про банкрутство, на наш погляд, таке завдання полягає в іншому. Незважаючи на відсутність прямої вказівки закону, основне завдання такого засідання все ж таки полягає у встановленні наявності або відсутності ознак банкрутства у боржника.

Непрямим підтвердженням наведеному є частина 4 статті 49 КзПБ, де законодавець дає право суду у випадку відсутності рішення зборів кредиторів ЗА НАЯВНОСТІ ОЗНАК БАНКРУТСТВА (виділено мною, – *прим. авт.*) вводити процедуру банкрутства. Але навіть тоді до дня судового засідання формувати актив та пасив боржника? Такий висновок підтверджується судовою практикою. Так, у постанові від 2 листопада 2022 року у справі № 904/5749/19 Верховний Суд, зокрема, зазначив, що завдання підсумкового засідання суду полягає у з'ясуванні ознак банкрутства (неплатоспроможності) та наявності можливості визначення наступної судової процедури і подальшого здійснення провадження у справі [12].

Щоб зрозуміти, про які ознаки банкрутства йдеться, слід звернутися до статті 1 КзПБ. У ній говориться про банкрутство як про неможливість боржника відновити свою неплатоспроможність та погасити борги перед кредиторами за допомогою процедури санації. Але як суду встановити таку неможливість – КзПБ прямої відповіді не дає. Завісу дещо відкриває, як не дивно, частина 4 статті 205 Господарського кодексу України. Незважаючи на істотні зміни та навіть кодифікацію законодавства про банкрутство, вказана норма не зазнала жодних змін. У ній закладено таку ознаку банкрутства, як неоплатність, тобто неможливість суб'єкта господарювання внаслідок недостатності в нього майна задовольнити вимоги кредиторів.

Слід зауважити, що системний аналіз статей 1, 39, 44, 47, 48, 49 КзПБ також дає всі підстави стверджувати, що законодавець має на увазі в якості ознаки банкрутства ту ж неоплатність боржника. Особливо це простежується, виходячи з обов'язків розпорядника майна, за якими, як зазначалося, він проводить інвентаризацію майна, а також аналіз

фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності та становища на ринках боржника.

Разом із тим саму неоплатність не слід сприймати як арифметичну різницю між сумою пасиву та активу. На жаль, цю особливість якраз не помічає Верховний Суд. У вже згаданих постанові він зазначає, що для встановлення неоплатності боржника (за статтею 205 Господарського кодексу України – недостатності майна для задоволення вимог кредиторів) суд з'ясовує його актив і пасив та зіставляє дані обох величин. При цьому Верховний Суд не врахував такий критерій, який цілком не випадково передбачив законодавець, як неможливість боржника відновити свою платоспроможність за допомогою фінансового оздоровлення або санації.

Тут потенційну неможливість слід оцінювати як неспроможність боржника за допомогою своїх активів відновити свою платоспроможність та погасити борги перед кредиторами. При цьому досить показовою є частина 8 статті 5 КзПБ, у якій йдеться, зокрема, про відмову в затвердженні плану досудової санації. У цій нормі на кредитора покладається обов'язок довести, що у випадку ліквідації боржника його вимоги будуть задоволені в більшому розмірі, ніж за допомогою плану досудової санації. Хоча ця норма належить до досудової санації, не виключається використання такого підходу в підсумковому засіданні при встановленні неоплатності як ознаки банкрутства боржника.

Таким чином, суд у підсумковому судовому засіданні має встановити наявність або відсутність у боржника неоплатності та можливість відновити свою платоспроможність і залежно від цього ввести процедуру санації чи ліквідації або взагалі закрити справу про банкрутство. Тут є певна подібність підсумкового засідання і підготовчого та відмінності між ними. Якщо в підготовчому засіданні встановлюється неплатоспроможність як припущення неоплатності, то в підсумковому – сама неоплатність. І в цьому простежується певна схожість. Водночас підсумком підготовчого засідання залежно від результату є відкриття справи про банкрутство чи відмова

у відкритті [13], а в підсумковому засіданні – визнання боржника банкрутом або введення санації чи закриття справи. Однак у будь-якому випадку обидва засідання спрямовані на те, щоб мав місце рух справи.

2. У підсумковому судовому засіданні беруть участь зовсім інші процесуальні фігури. У справі про банкрутство мають місце зовсім інші учасники провадження, ніж у позовному процесі. При цьому склад учасників залежить від етапу процедури банкрутства. З кожним наступним етапом збільшується не лише кількісний, а й якісний склад. Все залежить від завдань, які ставить перед собою цей етап. Наприклад, на етапі підготовчого засідання у процесі беруть участь ініціюючий кредитор та боржник. До підсумкового судового засідання спектр учасників значно розширюється. Тут такими учасниками є боржник, розпорядник майна, конкурсні кредитори, в тому числі голова комітету кредиторів, забезпечені кредитори, інвестор, уповноважена особа засновників, представник трудового колективу тощо.

Загалом між кредиторами та боржником, а також іншими учасниками на основі чіткої картини майнового стану боржника відбувається змагальний процес щодо розв'язання проблеми погашення боргу перед кредиторами. При цьому основними діючими фігурами виступають кредитори та боржник. Допоміжною фігурою, або посередником між ними є розпорядник майна. Додатковими ж фігурами виступають усі інші учасники справи.

Саме від волевиявлення всіх учасників справи в підсумковому судовому засіданні залежить подальша правова доля боржника: чи зможе він відновити свою платоспроможність, чи стане банкрутом.

3. Обмежений процесуальний інструментарій.

У підсумковому судовому засіданні процесуальний інструментарій позовного провадження застосовується настільки, наскільки він необхідний для вирішення основних завдань. Разом із тим на відміну, скажімо, від підготовчого чи попереднього засідання в підсумковому застосування такого інструментарію максимально наближується до позовного

провадження. Хоча в тому ж господарському процесі зустрічаються провадження з обмеженим застосуванням процесуального інструментарію. Це: процесуальне правонаступництво; видання наказу на примусове виконання рішення третейського суду тощо.

Обмеження в інструментарії перш за все обумовлені специфічним складом сторін, джерелами доказів, сутністю самої процедури та завданнями, які мають бути вирішені в підсумковому судовому засіданні.

Тут немає співпозивачів; третіх осіб, які заявляють або не заявляють самостійних вимог на предмет спору; зустрічного позову тощо.

Заборона на зупинення справи про банкрутство обмежує застосування судом експертизи.

Докази, які носять преюдиційний характер стосовно грошових вимог кредиторів, ґрунтуються винятково на первинному судовому рішенні за результатами попереднього судового засідання.

4. Обмежений судовий розсуд.

Він обумовлений специфікою процедури банкрутства та роллю суду в цих правовідносинах. Крім того, обсяг дискреційних повноважень суду залежить також від стадій та етапів усередині самих процедур банкрутства.

Іншими словами, законодавець обмежує судовий розсуд залежно від завдань, які стоять перед судом на кожному етапі процедури банкрутства.

У зв'язку із цим слід погодитися з М. В. Харченко, що для вирішення правової ситуації суддя, застосовуючи норми права, обирає варіант з декількох можливих, який, з його точки зору, найбільш відповідає вимогам законності, розумності та справедливості. Якщо будь-яка норма права надає судді вибір застосування розсуду (судової дискреції, дискреційні повноваження), то під цим мається на увазі, що суддя має певний діапазон правових параметрів для самостійного ухвалення рішень. Фактично законодавець надає судді право (або можливість) вибору оптимального варіанту ухвалення рішення з урахуванням наявних нормативних актів, правових позицій, судової практики тощо [14, с. 64–65].

У підсумковому судовому засіданні судовий розсуд, як зазначалося, законодавчо

обмежений введенням процедури санації чи ліквідації або закриттям чи відкладенням справи.

Все залежить від низки факторів.

Так, у підсумковому засіданні реалізація вказаного судового розсуду зводиться до оцінки поведінки учасників, зокрема дотримання ними порядку проведення підготовчих заходів та відповідності поданих ними необхідних документів вимогам закону. Наприклад, суд має перевірити порядок створення представницького органу кредиторів та ухвалення ним рішення про подальшу долю боржника. Якщо суду надано план санації, то перевіряється наявність чи відсутність у ньому істотних умов, порядок його схвалення із забезпеченням кредитором (за наявності) та зборами кредиторів тощо. Наявність обставин, з якими закон пов'язує закриття справи (стаття 90 КзПБ), не дає суду права вводити судові процедури. І, нарешті, у випадку нереалізації зборами кредиторів свого права на визначення подальшої долі боржника це призводить до ухвалення судом альтернативних рішень: або відкласти справу, або визнати боржника банкрутом та ввести процедуру ліквідації.

Такий законодавчо обмежений судовий розсуд у підсумковому засіданні дещо нагадує господарський процес щодо видання наказу на примусове виконання рішення третейського суду. Там суд не заглиблюється в питання оцінки рішення суду щодо норм матеріального права. Судовий розсуд або дискреція суду обмежена лише дослідженням декількох процесуальних аспектів, наприклад, пов'язаних із підсудністю спору, наявністю третейського застереження, порядком вибору третейського судді для розгляду справи тощо.

У підсумковому судовому засіданні, наприклад, суд не має перевіряти в плані санації перспективу відновлення платоспроможності. Його судовий розсуд обмежений лише перевіркою наявності в плані санації істотних умов та дотримання порядку схвалення.

5. Має місце диференційований процес дослідження доказів залежно від спрямованості руху справи про банкрутство.

Залежно від того, якій судовій процедурі надають перевагу кредитори та боржник,

відповідно, судом досліджуються належні документи, що стосуються цього питання. Наприклад, якщо сторони хочуть ввести процедуру санації, то тоді суд досліджує, зокрема, план санації та протокол зборів кредиторів. Водночас оцінка вказаних документів здійснюється судом через призму інших доказів, наприклад тих, які підтверджують актив і пасив боржника (реєстр вимог кредиторів, звіт розпорядника майна про фінансово-майновий стан боржника тощо).

6. Результати підсумкового судового засідання оформлюються ухвалою або постановою. Конструкція процедури банкрутства побудована таким чином, щоб не сповільнювати рух справи. І тому судові акти, які використовуються в підсумковому судовому засіданні, називаються ухвалами та постановами. Вони набирають чинності з моменту їх прийняття судом, що загалом відповідає природі конкурсного процесу.

При цьому ухвалою оформлюються всі судові рішення підсумкового засідання, за винятком визнання боржника банкрутом та введення ліквідаційної процедури.

Слід зазначити, що ухвалення такого судового рішення, як постанова в процедурі банкрутства, обумовлене історичним аспектом. Саме Закон про банкрутство від 14 травня 1992 року вперше ввів у обіг процедури банкрутства таке судове рішення, як постанова. У статті 13 вказаного нормативного акта передбачалося у випадку визнання боржника банкрутом винесення арбітражним судом постанови. Наступні редакції та кодифікація законодавства про банкрутство не торкнулися найменування вказаного судового рішення. І вже більше 30 років господарський суд у випадку визнання юридичної або фізичної особи банкрутом продовжує виносити постанови.

У судовій практиці зустрічається твердження, що постанова про визнання боржника банкрутом за своєю суттю прирівнюється до рішення суду. Однак такі твердження, на жаль, нічим не мотивовані. Сам по собі факт визнання боржника банкрутом не є результатом вирішення спору по суті та вже навіть за цим критерієм не може бути рішенням суду. З іншого боку, така назва судового акта,

як «постанова», не дає права вважати його рішенням суду. Разом із тим у процедурі банкрутства мають місце судові рішення у вигляді ухвал, які за своєю суттю якраз максимально наближені до рішень суду, адже в них має місце певною мірою вирішення спору по суті, наприклад, за результатами розгляду вимог кредиторів. Однак такі ухвали так і залишаються судовими рішеннями, оскільки того вимагає природа конкурсного процесу. Рух процедури банкрутства повинен здійснюватися без жодних затримок, незалежно від кількості кредиторів.

Таким чином, із наведених вище ознак можна сформулювати поняття підсумкового судового засідання.

Підсумкове засідання – це судове засідання, на якому суд здійснює правосуддя з обмеженим судовим розсудом шляхом диференційованого дослідження письмових доказів щодо фінансово-господарського стану боржника на предмет встановлення наявності або відсутності в нього ознак банкрутства або перешкод до руху справи з подальшим прийняттям ухвали або постанови суду.

Для підвищення ефективності процедури банкрутства частину 1 статті 49 КзПБ слід викласти в новій редакції у вигляді поняття підсумкового судового засідання:

«1. Підсумкове засідання – це судове засідання, в якому суд здійснює правосуддя шляхом оцінки письмових доказів про фінансово-майновий стан боржника на предмет встановлення наявності чи відсутності у боржника ознак банкрутства або перешкод щодо подальшого руху справи з ухваленням судового рішення про перехід до наступної судової процедури (санації, ліквідації) або закриття провадження у справі про банкрутство».

На жаль, Верховний Суд не завжди враховує завдання, які законодавець ставить перед судом у підсумковому судовому засіданні.

Так, у пункті 47 постанови Верховного Суду від 12 жовтня 2021 року у справі № 916/3619/19 вища судова інстанція зазначає, що завдання підсумкового засідання суду полягає в з'ясуванні ознак неплатоспроможності для визначення наступної судової

процедури згідно з клопотанням комітету кредиторів, однак остаточна їхня оцінка надається судом [15].

Такий висновок, на наш погляд, не можна вважати вдалим. Справа в тому, що поняття неплатоспроможності означає призупинення платежів зі сторони боржника як припущення його неоплатності. Воно використовується на етапі підготовчого засідання при вирішенні питання про відкриття справи про банкрутство, коли розглядається заява ініціюючого кредитора або боржника. У підсумковому засіданні перевіряється вже сама неоплатність боржника як неспроможність за рахунок реалізації наявних у нього активів задовольнити вимоги кредиторів (частина 4 статті 205 Господарського кодексу України).

У постанові Верховного Суду від 2 листопада 2022 року у справі № 904/5749/19, яка наводилася вище, Верховний Суд теж вважав, що обов'язок господарського суду щодо встановлення в підсумковому засіданні ознак неплатоспроможності боржника також узгоджується із приписами частини 8 статті 90 КзПБ (на підставі якої було закрито провадження в цій справі про банкрутство ТОВ «Спецдоррембуд»), згідно з якою господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство, якщо господарським судом не встановлені ознаки неплатоспроможності боржника.

Тобто передумовою закриття провадження у справі про банкрутство на підставі частини 8 статті 90 КзПБ в обов'язковому порядку є встановлення судом у підсумковому засіданні наявності / відсутності ознак неплатоспроможності боржника [12].

Приписи пункту 8 частини 1 статті 90 КзПБ на час ухвалення постанови Верховного Суду дійсно передбачали закриття справи про банкрутство у випадку відсутності в боржника ознак неплатоспроможності.

Однак проблема полягає в тому, що така норма «перекочувала» з попереднього Закону про банкрутство, який передбачав зовсім інші умови для відкриття справи, ніж чинний кодекс. Тоді за законом для відкриття справи про банкрутство у боржника мала бути неплатоспроможність у вигляді неоплаченого у виконавчому провадженні протягом трьох

місяців безспірного боргу в розмірі 300 мінімальних розмірів заробітної плати (частина 3 статті 10 Закону про банкрутство). І якщо до дня підсумкового судового засідання після часткової оплати всіх вимог кредиторів згідно з реєстром борг становив менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати, то справа про банкрутство підлягала закриттю. Іншими словами, тоді законодавець вважав, що борг, який становить менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати, носить не публічний, а приватноправовий характер, тому повинен погашатися не в процедурі банкрутства, а за допомогою виконавчого провадження. Відповідно до чинної редакції кодексу базового розміру боргу для визначення ознак неплатоспроможності вже не потрібно, тому варіантів для закриття справи про банкрутство на підставі пункту 8 частини 1 статті 90 КзПБ зовсім не багато, і до того ж на практиці вони майже не зустрічаються, що ставить під сумнів доцільність існування вказаної норми.

Це, наприклад, якщо при частковій оплаті боргу в боржника залишилися вимоги, які в силу закону не включаються до складу грошових зобов'язань та, відповідно, не є об'єктом банкрутства. Це вимоги зі сплати аліментів, відшкодування шкоди, завданої здоров'ю, тощо.

Однак такі випадки носять суто теоретичний характер і на практиці поодинокі.

Щоб у правозастосовних органів не було плутанини при встановленні ознак банкрутства в підсумковому судовому засіданні, пункт 8 частини 1 статті 90 КзПБ слід виключити.

На жаль, ні законодавець, ні Верховний Суд нічого не говорять про дії суду, коли закінчився 170-денний граничний строк процедури розпорядження майном, а у боржника відсутні ознаки банкрутства. Наприклад, активи у боржника перевищують його пасив, а кредитори не погоджують план санації.

Так, у пункті 65 постанови Верховного Суду від 14 липня 2022 року у справі № 925/409/20 касаційна інстанція зазначила, що тлумачення змісту положень статей 44, 49 КзПБ свідчить, що визначений частиною 2 статті 44 КзПБ строк процедури розпорядження майном боржника (до 170 календарних днів)

є граничним (не підлягає продовженню), а клопотання про продовження процедури розпорядження майном боржника можуть бути задоволені судом лише за умови, що продовження процедури розпорядження майном боржника буде здійснюватися в межах зазначеного граничного строку [16].

Як наслідок, виходить правова колізія. Якщо у боржника відсутні ознаки банкрутства, але в нього зберігається неплатоспроможність у вигляді пасиву, а строк процедури розпорядження майном закінчився, то рух справи неможливий.

Проблема може також виникнути, наприклад, коли кредитори або орган управління боржника (щодо державного майна) безпідставно не погоджують план санації.

Тобто якщо немає ознак банкрутства, то природно боржник не може бути визнаний банкрутом.

І тому в ситуаціях, коли відсутні ознаки банкрутства у боржника та має місце зловживання своїми правами кредиторами, а граничний строк процедури розпорядження майном закінчився, на нашу думку, слід закривати справу про банкрутство.

Для цього пункт 10 частини 1 статті 90 КзПБ слід викласти в такій редакції:

«10) якщо господарським судом не встановлені ознаки банкрутства боржника.»

Що стосується процедури неплатоспроможності громадянина, то там є деякі відмінності в завданнях підсумкового судового засідання. Перш за все особливість цієї процедури обумовлена тим, що сама процедура неплатоспроможності ініціюється виключно самим боржником. Тому в ній дуже яскраво проявляється такий принцип цивільного права та господарського процесу, як добросовісність. При вирішенні питання про перехід до процедури погашення боргів або до планової реструктуризації суд у підсумковому судовому засіданні оцінює боржника через призму добросовісної його поведінки як до, так і після відкриття справи про неплатоспроможність. За допомогою судового розсуду вирішується питання про можливість реалізації боржником свого права на пільги, які надає законодавець у процедурі неплатоспроможності. Професори Б. М. Поляков та В. В. Радзивілюк

справедливо звертають увагу, що рішення на користь введення процедури погашення боргів напругу залежить від добросовісної поведінки боржника та наявності у нього майна, достатнього для покриття судових витрат. Лише добросовісний боржник, який у зв'язку з об'єктивними причинами позбавлений можливості відновити свою неплатоспроможність через процедуру реструктуризації, може розраховувати на застосування до нього стадії погашення боргів [17, с. 18].

Що стосується недобросовісного боржника, то щодо нього закривається справа про неплатоспроможність. Як зазначають А. Бутирський та І. Бутирська, спеціальні підстави для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи є по суті заходами протидії недобросовісним боржникам, які зловживають процедурою банкрутства [18, с. 59]. Це по-перше. А по-друге, на відміну від юридичної особи, де неоплатність (перевищення активів над пасивом) є однією з ознак банкрутства, відсутність майна у фізичної особи лише ускладнює, але не позбавляє можливості погасити борг. Фізична особа може за рахунок реалізації своєї трудової функції погашати як борги перед кредиторами, так і судові витрати. Тому визнання фізичної особи банкрутом та введення процедури погашення боргів має бути винятковим випадком, який напругу залежить від працездатності громадянина.

Для працездатного громадянина пріоритетною процедурою завжди має бути планова реструктуризація.

На жаль, судова практика не завжди враховує таку фізіологічну особливість громадянина, керуючись при цьому виключно частиною 1 статті 130 КзПБ. Згідно із вказаною нормою суд визнає боржника банкрутом, якщо протягом 120 днів з дня відкриття справи про неплатоспроможність зборами кредиторів не прийнято рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника або прийнято рішення про перехід до процедури погашення боргів боржника.

Водночас суди не беруть до уваги приписів інших норм Кодексу, відповідно до яких боржник, як юридична, так і фізична особа, може бути визнаний банкрутом та, відповідно,

може бути введена процедура погашення боргів лише за наявності у боржника ознак банкрутства. Тут суди в силу статті 113 КзПБ щодо фізичних осіб мають використовувати положення Кодексу, які стосуються юридичних осіб, зокрема статтю 49 КзПБ, де мова йде про підсумкове судове засідання.

Хоча у фізичних осіб таке засідання також має місце та проводиться не пізніше 60 днів із дня постановлення ухвали за результатами попереднього засідання (пункт 2 частини 4 статті 122 КзПБ), законодавець не надав процесуальну регламентацію такого засідання щодо процедури неплатоспроможності фізичних осіб, що призводить до ускладнень у правозастосовній практиці.

Із цього приводу слід навести постанову Північного апеляційного господарського суду від 13 грудня 2022 року у справі № 910/14852/21. У цьому рішенні апеляційна інстанція скасувала постанову місцевого суду, згідно з якою фізична особа була визнана банкрутом у зв'язку із закінченням 120-денного строку, відведеного на схвалення плану реструктуризації зі зборами кредиторів. Проблема полягала в тому, що єдиний кредитор у цій справі не мав права вирішального голосу у зв'язку з пізнім зверненням зі своїми вимогами до суду. Саме через це арбітражний керуючий не міг схвалити із цим кредитором план реструктуризації в установленій Кодексом строк.

При цьому апеляційна інстанція вказала, що реструктуризація боргів (планова реструктуризація) є пріоритетною судовою процедурою у справі про неплатоспроможність фізичної особи, оскільки є системою заходів, що спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів, а процедура погашення боргів є виключною процедурою та має вводитися у зв'язку із втратою у боржника фізичної можливості працювати, наприклад у разі наявності в нього інвалідності, та, відповідно, виконувати план реструктуризації [19].

Верховний Суд, залишаючи без змін постанову апеляційної інстанції, дійшов цікавого висновку, що на відміну від статті 44 КзПБ у справі про неплатоспроможність фізичної особи КзПБ не встановлює граничного строку

здійснення судової процедури реструктуризації боргів боржника, проте в наведених вище приписах визначає максимальні строки щодо кожної стадії цієї судової процедури, крім виконання плану реструктуризації боргів, що має індивідуальні особливості для кожного боржника.

Таким чином, визнаючи боржника – фізичну особу банкрутом, господарський суд має встановити його неоплатність, тобто недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, шляхом з'ясування та зіставлення активів і пасивів боржника.

Отже, приписи частини 1 статті 130 КзПБ не повинні застосовуватися суто формально та зводиться до підрахунку строків чи встановлення відсутності / наявності рішення зборів кредиторів про схвалення плану реструктуризації боргів боржника без встановлення господарським судом обставин справи, перевірки дотримання процесуальних гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін, а також з'ясування підстав для закриття провадження у справі, зокрема за частиною 7 статті 123, частиною 11 статті 126 КзПБ (пункти 30, 42, 44 постанови Верховного Суду від 21 лютого 2023 року у справі № 910/14852/21) [20].

Із наведеної судової практики вбачається, що судовий розсуд спрямований на встановлення наявності або відсутності у боржника – фізичної особи ознак банкрутства та можливості відновити свою платоспроможність за допомогою процедури реструктуризації. Саме лише закінчення строку на подання до суду плану реструктуризації або прийняття зборами кредиторів клопотання про визнання боржника банкрутом не звільняє суд від вказаного завдання. При цьому особливість провадження у справах про неплатоспроможність полягає в можливості боржника, використовуючи як наявне в нього майно, так і свою трудову правосуб'єктність, погасити борги перед кредиторами, тому процедура погашення боргів має носити виключний характер, надаючи пріоритет плановій реструктуризації.

У зв'язку із цим пропонуємо доповнити КзПБ статтею 129а такого змісту:

«Підсумкове судове засідання.

1. У підсумковому засіданні суду в процедурі реструктуризації боргів затверджується

план реструктуризації, здійснюється перехід до процедури погашення боргів або закривається провадження у справі.

2. Затверджуючи план реструктуризації, суд перевіряє відповідність його суттєвих умов вимогам законодавства та дотримання порядку його схвалення.

3. Суд визнає боржника банкрутом лише за наявності ознак банкрутства у вигляді його неоплатності та неможливості виконувати план реструктуризації у зв'язку із втратою боржником своєї працездатності.

4. При затвердженні плану реструктуризації та введенні процедури погашення боргів суд керується принципом добросовісності. У випадку недобросовісної поведінки боржника, зловживання ним своїми матеріальними чи процесуальними правами суд може залежно від обставин справи закрити провадження у справі.».

Ураховуючи проведене дослідження, можна дійти таких **ВИСНОВКІВ**.

1. Доведено, що на початковому етапі законодавство про банкрутство в незалежній Україні не передбачало обов'язкового проведення судового засідання, де вирішувалася б правова доля боржника (Закон про банкрутство в редакції 1992 року). Спочатку таку обов'язковість виробила судова практика, а згодом передбачив Закон про банкрутство в редакції 1999 року. Назву «підсумкове засідання суду» та порядок його проведення закріпив Закон про банкрутство в редакції 2011 року. Подальші зміни законодавства про банкрутство торкнулися підсумкового засідання лише стосовно дискреції суду (Кодекс з процедур банкрутства в редакції 2018 року).

2. Виявлено подібність підсумкового засідання в процедурі банкрутства і засідання суду в позовному провадженні та відмінності між ними. Подібність стосується того, що в обох провадженнях обов'язково передують підготовчі заходи у вигляді проведення додаткових судових засідань, де створюються необхідні умови або усуваються перешкоди для подальшого судового розгляду. Має місце здійснення правосуддя, у якому реалізуються принципи господарського процесу та ухвалюється судове рішення. Відмінності полягають у цілях, завданнях, складі учасників, проце-

суальному інструментарії, доказах, судовому розсуді, судовому акті.

3. Обґрунтовано, що в підсумковому засіданні не вирішується спір по суті, а встановлюється наявність чи відсутність у боржника ознак банкрутства або перешкод щодо руху справи.

4. Доведено, що судова практика Верховного Суду не завжди враховує завдання, які законодавець ставить перед судом у підсумковому судовому засіданні, зокрема, не вбачає різниці між неплатоспроможністю та неоплатністю. Категорія «неплатоспроможність» як передумова неоплатності використовується на етапі підготовчого засідання при відкритті справи про банкрутство. Неоплатність є однією з ознак банкрутства та, відповідно, підлягає встановленню судом саме в підсумковому судовому засіданні для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (санації чи ліквідації).

5. Сформульовано поняття підсумкового засідання як судового засідання, в якому суд здійснює правосуддя з обмеженим судовим розсудом шляхом диференційованого дослідження письмових доказів щодо фінансово-господарського стану боржника на предмет встановлення наявності або відсутності в нього ознак банкрутства або перешкод щодо руху справи з подальшим прийняттям ухвали або постанови суду. Пропонується частину 1 статті 49 КзПБ викласти в новій редакції у вигляді поняття підсумкового судового засідання.

6. Аргументовано, що у випадках, коли в юридичної особи – боржника відсутні ознаки банкрутства, а граничний строк процедури розпорядження майном закінчився, суд повинен закрити справу про банкрутство. Пропонується до пункту 10 частини 1 статті 90 КзПБ внести відповідні зміни.

7. Обґрунтовано, що при вирішенні питання щодо переходу до наступної судової процедури суд у підсумковому засіданні оцінює дії фізичної особи – боржника крізь призму добросовісної його поведінки як до, так і після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність. За допомогою судового розсуду вирішується питання про можливість реалізації боржником свого права на

пільги, які законодавець надає у процедурі неплатоспроможності. Тільки добросовісний боржник має право претендувати на такі пільги, а щодо недобросовісного боржника провадження у справі про неплатоспроможність повинно бути закрите.

8. Виявлено, що відповідно до усталеної судової практики судовий розсуд спрямований на встановлення наявності або відсутності у боржника – фізичної особи ознак банкрутства та можливості поновити свою платоспроможність. Саме по собі закінчення строку на подання плану реструктуризації

або прийняття зборами кредиторів клопотання про визнання боржника банкрутом не звільняє суд від зазначеного завдання.

9. Доведено, що особливість провадження у справах про неплатоспроможність проявляється в можливості боржника, використовуючи як наявне в нього майно, так і свою трудову правосуб'єктність, погасити борги перед кредиторами, тому процедура погашення боргів має носити виключний характер, надаючи пріоритет плановій реструктуризації. Пропонується доповнити КзПБ статтю 129а під назвою «Підсумкове судове засідання».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про банкрутство» від 14 травня 1992 р. № 2343-XII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>
2. Роз'яснення Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство»» від 18 листопада 1997 р. № 02-5/444. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_444800-97#Text
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції Закону від 30 червня 1999 р. № 784-XIV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19990630#Text>
4. Поляков Б. М. Право несостоятельности (банкротства) в Украине. Киев : Концерн «Издательский Дом «Ин-Юре», 2003. 440 с.
5. Поляков Б. М. Закон Украины «О восстановлении платежеспособности должника или признании его банкротом» : науч.-практ. ком. / под общ. ред. Д. Н. Притыки. Киев : Концерн «Издательский Дом «Ин-Юре», 2003. 272 с.
6. Постанова Вищого господарського суду України від 11 серпня 2004 р. у справі № 289/26-1999. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2892600-04#Text>
7. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції Закону від 22 грудня 2011 р. № 4212-VI. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed20130118#Text>
8. Кодекс України з процедур банкрутства. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
9. Радзивілюк В. Процедура банкрутства страховиків в Україні. *Право України*. 2021. № 7. С. 100–115. URL. <https://rd.ua/storage/lessons/1761/6Радзивілюк%20В.%20Процедура%20банкрутства%20страховиків%20в%20Україні.pdf>
10. Копитова О. С. Судове правозастосування: окремі загальнотеоретичні питання до складових елементів. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 192–198. URL. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/30.pdf
11. Феннич В. П. Судове засідання як процесуальна форма стадії розгляду справи по суті в цивільному процесі. URL. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26241/1/>
12. Постанова Верховного Суду у складі суддів Касаційного господарського суду від 2 листопада 2022 р. у справі № 904/5749/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107352848>
13. Поляков Р. Б. Підготовче засідання у справі про банкрутство (неплатоспроможність). *Актуальні проблеми держави і права*. 2023. URL. <http://www.apdp.in.ua/v97/18.pdf>
14. Харченко М. В. Розсуд судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві : дис. ... д-ра філософії ; ЗНУ. 2023. 208 с. URL. http://phd.znu.edu.ua/page/PhD/2023/Kharchenko/kharchenko_dis.pdf
15. Постанова Верховного Суду у складі суддів Касаційного господарського суду від 12 жовтня 2021 р. у справі № 916/3619/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100679637>

16. Постанова Верховного Суду у складі суддів Касаційного господарського суду від 14 липня 2022 р. у справі № 925/409/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105981893>

17. Поляков Б., Радзивілюк В. Принципи інституту неплатоспроможності фізичних осіб. *Право України*. 2022. № 7. С. 11–22.

18. Бутирський А., Бутирська І. Особливості відкриття та закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. *Право України*. 2022. № 7. С. 52–62.

19. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 13 грудня 2022 р. у справі № 910/14852/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108131628>

20. Постанова Верховного Суду у складі суддів Касаційного господарського суду від 21 лютого 2023 р. у справі № 910/14852/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109345441>